

Dale'in Yaşantı Konisi Nedir? Basamakları ve Yüzde Efsanesi

Dale'in yaşantı konisi nedir? On bir basamağı, Dale'in gerçekte ne söylediği, 'okuduğumuzun yüzde 10'unu hatırlarız' efsanesinin kökeni ve araştırma bulguları.

Eğitim Teknolojileri

Dale'in Yaşantı Konisi Nedir? Basamakları ve Yüzde Efsanesi

bote.web.tr

BELGE BİLGİLERİ

Belge kodu	BT-063
Yazı no	63
Sürüm	1.0
Sürüm tarihi	28 Eylül 2026
İçerik izi	8FA6 2B4C 0688
Yayımlayan	bote.web.tr

GÜNCELLEK KONTROLÜ

Bu belgeyi kullanmadan veya paylaşmadan önce güncelliğinden emin olunuz. QR kodu okutun ya da adrese girin: elinizdeki sürümün güncel olup olmadığını ve sonradan düzeltilen bir hata bulunup bulunmadığını gösterir.

bote.web.tr/d/bt-063/1-0

Hatalar düzeltildikçe yeni sürüm yayımlanır; bütün değişiklikler sitede sürüm geçmişinde listelenir.

Bu belge tamamen ücretsizdir. Size satmaya çalışanlara itibar etmeyiniz.

Güncelliği kontrol et

İÇİNDEKİLER

1. Dale'in yaşantı konisi nedir?	9. Araştırmacılar için açık sorular
2. Yaşantı konisinin basamakları	10. Terim tablosu
3. Yaşantı konisi nereden çıktı?	11. Sonuç
4. "Okuduğumuzun yüzde 10'u" nereden çıktı?	12. Özet
5. Türkiye'de yaşantı konisi ve yüzdeler	13. Sık sorulan sorular
6. Araştırmalar ne söylüyor?	14. Kaynaklar
7. Eleştiriler ve sınırlılıklar	15. Atıf
8. Derste ve araştırmada yaşantı konisi	

Öğretmenlik derslerinde en sık karşılaşılan şekillerden biri, tabanı geniş, tepesi sivri bir konidir: altta doğrudan yaşantılar, tepede sözcükler. Çoğu zaman yanında bir de yüzde listesi durur: okuduğumuzun yüzde 10'unu, yaptığımızın yüzde 90'ını hatırlarmışız. Bu yazı Edgar Dale'in yaşantı konisinin ne olduğunu ve basamaklarını anlatıyor. Ardından o yüzdelerin nereden geldiğine ve araştırmaların bu model hakkında ne söylediğine bakıyor.

Dale'in yaşantı konisi nedir?

Yaşantı konisi (İngilizcesi *Cone of Experience*; Türkçede "Dale'nin yaşantı konisi" diye de yazılır), öğretimde kullanılan araç ve yaşantıları **somuttan soyuta** doğru sıralayan bir modeldir. Dale'in öğrencisi Barbara Seels'e göre koni, medya yaşantılarını öğrenmenin somut ve soyut psikolojik boyutlarına göre sınıflandırmanın bir yoluydu. Tarihsel önemi de psikoloji ve öğretim kuramını iletişim araçlarına bağlama girişimi olmasından geliyordu.^[1]

Türkçe alanyazındaki tanım daha uygulamaya dönüktür. Dale, yaşantılarla kavramların oluşumu arasındaki ilişkilerden yararlanarak bu modeli geliştirdi. Amacı, öğretmenlerin öğrenciyi hedef davranışlara ulaştıracak öğrenme yaşantılarını seçmesine yardım etmektir.^[2] Tayyar da koniyi, öğretimde kullanılan materyal türlerini somutluk düzeyine göre sınıflandıran bir şema olarak tarif eder. Tayyar'a göre bu sınıflandırmada **akılda kalıcılık için hiçbir oran verilmez**.^[3] Bu ayrıntı, yazının ilerleyen bölümlerinde önem kazanacak.

Seels'in aktardığına göre Dale koniyi **kavram gelişiminin bir benzetmesi** olarak anlatır. Tabanda öğrenci duyularla zengin, amaçlı ve birinci elden yaşantıların katılımcısıdır. Koninin yukarısına çıktıkça yaşantılar soyutlaşır ve öğrenci izleyiciye dönüşür. Tepede yalnızca kavramın yazılı adı kalır; bu adın anlamı, onu okuyan ya da duyan kişinin zihninde neye karşılık geldiğine bağlıdır. Seels bu yüzden koninin tek bir öğrenme türüne, **kavram öğrenmeye** bağlı olduğunu vurgular.^[1]

Koninin sırası bir değer sıralaması değildir. Yılmaz ve Tuncer'in aktardığına göre Dale, koninin zorluk derecesine göre değil, **soyutlama düzeyine** ve işe koşulan duyulara göre düzenlendiğini belirtir.^[4] Lalley ve Miller da koninin, öğretim yöntemlerini öğrencinin ön bilgisine göre değiştirmenin önemini anlatmak için tasarlandığını hatırlatır: koni bir hiyerarşi değil, bir **süreklilik** önerir.^[5] Seels'e göre Dale, koni yan yatırıldığında sarmal bir programı gösterdiğini düşünüyordu.^[1] Yani öğrenci aynı kavrama farklı soyutluk düzeylerinde yeniden döner; somut yaşantı soyut kavramın yerini almaz, onu besler. Bu fikrin kuramsal arka planı için [yapılandırmacılık](#) ve [Bruner, Ausubel ve Gagné'nin bilişsel öğretim kuramları](#) yazılarına bakabilirsiniz.

Yaşantı konisinin basamakları

Türkçe ders kitaplarında yer alan biçimiyle konide, tabandan tepeye doğru 11 basamak vardır.^[2]

Sıra	Basamak
1	Doğrudan doğruya edinilen amaçlı yaşantılar
2	Model ve numunelerle edinilen yaşantılar
3	Dramatizasyonla edinilen yaşantılar
4	Gösteriler yoluyla edinilen yaşantılar
5	Geziler yoluyla edinilen yaşantılar
6	Sergiler yardımıyla edinilen yaşantılar
7	Televizyonla edinilen yaşantılar
8	Hareketli resimlerle edinilen yaşantılar
9	Radyo, şerit ve resimlerle edinilen yaşantılar
10	Görsel sembollerle edinilen yaşantılar
11	Sözel sembollerle edinilen yaşantılar

Aynı şekilde koninin iki yanında eksenler de yer alır. Aşağıdan yukarıya yaşantılar, çok sayıda duyu organıyla edinilenden az sayıda duyu organıyla edinilene, kendi kendine edinilenden başkalarının yardımıyla edinilene doğru ilerler. Somuttan soyuta ve basitten karmaşığa doğru bir geçiş de gösterilir.^[2] Son eksen dikkat ister: Dale'e göre koni zorluğa göre değil, soyutlamaya göre düzenlenmişti.^[4] Sözel semboller "daha zor" bir basamak değil, daha soyut bir basamaktır.

Tayyar basamakları üç kümede okur. Tabanda doğrudan yaşantılar, model ve numunelerle yaşantılar ve dramatizasyon gibi somut yaşantılar vardır; burada öğrenci yaparak öğrenir. Ortada gösteriler, geziler, sergiler, televizyon ve resimler gibi daha çok başkalarının yardımıyla edinilen yaşantılar yer alır; öğrenci kavramlarla doğrudan etkileşime girmez. Tepede ise görsel ve sözel sembollerle, en az duyu organının katıldığı yaşantılar bulunur.^[3]

Koni bugünkü biçimini zaman içinde aldı. Dale'in kitabının 1946, 1954 ve 1969 tarihli baskıları vardır.^[3] Yılmaz ve Tuncer'in aktardığına göre koninin son biçiminde üç fark göze çarpar. Teknolojinin gelişmesiyle televizyonla edinilen yaşantılar eklendi. Okul gezilerinin yerini daha genel anlamdaki çalışma gezileri aldı. Dramatik katılımın yerini de dramatik yaşantılar aldı. Koni bu değişikliklerle 11 basamaklı son biçimine ulaştı.^[4]

Yaşantı konisi nereden çıktı?

Dale'in modeli bir boşlukta doğmadı. Seels'e göre öğretim tasarımı kuramının bir kökü, John Dewey'nin ve Charles Hoban'ın somut ile soyut öğrenme arasında bağ kurma ilgisine dayanır. Hoban ve arkadaşlarının bu alandaki çalışması, 1937'de yayımlanan *Visualizing the Curriculum* kitabıdır. Dale bu ilgiyi bir adım öteye taşıdı ve somuttan soyuta uzanan sürekliliği, ders kitabında araç seçimi kararlarına bağladı.^[1]

Yılmaz ve Tuncer'in aktardığına göre koninin temeli 1910'da John Adams'ın öğretimde sergi ve resimlemeyi ele alan çalışmasına kadar götürülür. Asıl çıkış noktası ise Hoban'ın 1937'de sunduğu, somuttan soyuta ilerleyen ve **on basamaktan** oluşan öğrenme diyagramıdır.^[4] Hoban diyagramında görselliği dikey eksene, öğrencinin somut düşünmeden soyut düşünmeye uzanan gelişim düzeyini yatay eksene yerleştirmişti. Dale'in konisi ise bu şemanın yalnızca dikey eksenini açıklar.^[4]

Koni ilk kez 1946'da Dale'in *Audio-Visual Methods in Teaching* (Öğretimde Görsel-İşitsel Yöntemler) kitabında yayımlandı. Seels'e göre kitap ilk üç yıl içinde yedi kez basıldı, İspanyolca ve Japoncaya çevrildi.^[1] Dale yalnızca görsel-ışitsel eğitimin öncüsü değildi. Okuma ve gazetecilik alanlarında da önde gelen bir isimdi: 1948'de Chall ile birlikte yayımladığı okunabilirlik formülü hâlâ bilinir. 36 yıl boyunca dünyanın dört bir yanında 20.000 kişiye gönderilen bir bülten çıkardı. Bugünkü AECT'nin (Eğitim İletişimi ve Teknolojisi Derneği) öncülü olan birimin başkanlığını yaptı. Alana genel sistem kavramlarının girmesini savunan James Finn'in de hocasıydı.^[1]

Seels'e göre koni, kuram sayısının az olduğu ve var olan kuramların daha tek tip kullanıldığı bir dönemde ortaya çıktı. 1969'a gelindiğinde koninin araç seçimindeki geçerliği sorgulanıyordu. Tosti ve Ball, öğrenmeyi belirleyen yalnız araç değil, o araçla sunulan öğretimin nasıl tasarlandığı olduğunu savundu. Yine de model, özellikle tasarım kuramını basitçe anlatmanın yolunu arayanlar için yararlı olmayı sürdürdü.^[1] Eğitim teknolojisinin genel tarihi için [eğitim teknolojisi nedir?](#) yazısına bakabilirsiniz.

"Okuduğumuzun yüzde 10'u" nereden çıktı?

Yaşantı konisinin yanında sıkça görülen liste şudur: insanlar okuduklarının yüzde 10'unu, duyduklarının yüzde 20'sini, gördüklerinin yüzde 30'unu hatırlar. Hem görüp hem duyduklarında bu oran yüzde 50'ye, söylediklerinde yüzde 70'e, bir iş yaparken söylediklerinde yüzde 90'a çıkar.^[6] Bu sayılar **Dale'e ait değildir**. Dale koniyi 1946'da sezgisel bir model olarak geliştirdi, hiçbir sayı vermedi ve modeli üretmek için araştırma yaptığına dair bir kayıt yoktur. Kitabının 1969 baskısındaki koni de sayısızdır.^[7]

Holbert ve Karady'nin taramasına göre ifadenin arşivlenmiş ilk görünüşü, 1967'de D. G. Treichler'in bir ticari dergide yayımlanan yazısıdır. Treichler, sonradan Mobil adını alacak Socony-Vacuum petrol şirketiyle ilişkiliydi. Yazıda sayılar için hiçbir kaynak gösterilmez; yalnızca insanların genel olarak neyi hatırladığını gösteren "çalışmalar"dan söz edilir ve sayıların yaklaşık olduğu, istisnaları bulunduğu da eklenir.^[6] Holbert ve Karady iki uyarı işaretine dikkat çeker: bütün sayılar onun katıdır ve aralarındaki fark neredeyse eşittir; ayrıca duymanın yüzde 20'si ile görmenin yüzde 30'u toplanınca, ikisinin birlikteliğine atfedilen yüzde 50 çıkar.^[6]

Mühendislik eğitimcisi James Stice'in hikâyesi, sayıların nasıl yayıldığını gösterir. Stice 1987'de Kolb'un öğrenme döngüsü üzerine yazdığı bir makalede bu tabloyu kullandı. Tabloyu 1970'te Wisconsin-Eau Claire Üniversitesi'nde katıldığı bir eğitici eğitiminde, kaynağı "Socony-Vacuum Oil Company" diye yazılmış bir el notu olarak almıştı. Sonraki yıllarda şekli birkaç yüz atölyede dağıttı. Kaynak soranlar çoğalınca izi sürmeye çalıştı ama bulamadı ve 2009'da sayıları çürüten, okurlarından özür dileyen bir bildiri yazdı.^[7] Stice'in aktardığına göre Indiana Üniversitesi'nden Michael Molenda, sayıların İkinci Dünya Savaşı sırasında Aberdeen'deki ordu mühimmat okulu için eğitim materyali hazırlayan Yarbay Paul John Phillips'ten gelmiş olabileceğini düşünüyordu. Phillips savaştan önce ve sonra Texas Üniversitesi'nde petrol sektörü için eğitim materyalleri de hazırlamıştı.^[7] Sayılar bir noktada Dale'in konisiyle birleştirildi ve o günden beri ikisi birlikte, çoğu zaman sorgulanmadan aktarıldı.^[7]

Holbert ve Karady, 1996-2007 arasında Amerikan Mühendislik Eğitimi Derneği (ASEE) konferanslarında ifadeyi olumlu biçimde aktaran **en az 34 bildiri** saydı; bildirilerin sayısı yıllar içinde genel olarak artıyordu. Bazı yazarlar kaynak göstermiyor, bazıları sayıları yanlışlıkla Dale'e ya da William Glasser'a dayandırıyor. Bazıları ifadeye "iki hafta sonra" gibi özgün kaynaktan olmayan eklemeler de yapıyordu. Kulaktan kulağa oyunundaki gibi, kaynaktan uzaklaştıkça yüzdeler de değişiyordu: duyulanlar için yüzde 10'dan yüzde 30'a uzanan farklı değerler aktarılmıştı.^[6] Subramony, Molenda, Betrus ve Thalheimer'a göre yüzdeler onlarca farklı biçimde aktarılmıştır. Yüzdelerin izi en az 20. yüzyılın başına, yüzdelerle birleştirilmiş "bozulmuş koninin" izi ise 1970'lere kadar gider. Kaynak diye gösterilen her adres incelendiğinde doğru olmadığı ortaya çıkar.^[8]

Aynı yüzde ailesinin bir kolu da **öğrenme piramididir**. Piramit ders anlatımından başkalarına öğretmeye uzanan yöntemlere hatırlama oranları atfeder ve genellikle NTL Enstitüsü'yle ilişkilendirilir. Letrud, enstitüyü bu modeli geri çekmeye çağırdı.^[9] Letrud ve Hernes'e göre bu türden şemalar 160 yılı aşkın süredir eğitim tartışmalarında yer alır ve ampirik araştırmadan doğmamıştır.^[10] Dale'in konisi ile öğrenme piramidi farklı şeylerdir; koni akılda kalıcılık için oran vermez.^[3] Masters'a göre piramit çoğunlukla Dale'e, bazen de NTL'ye atfedilir.^[11]

Türkiye'de yaşantı konisi ve yüzdeler

Türkçe alanyazında yaşantı konisi çoğunlukla bir öğretim uygulamasının gerekçesi olarak kullanılır. Öztaş'ın lise tarih dersinde filmlerle öğretimi sınıadığı çalışma buna iyi bir örnektir. Öztaş, Çilenti'nin 1979 tarihli eğitim teknolojisi kitabına dayanarak koninin ilkelerini sıralar: öğrenmeye katılan duyu organı sayısı arttıkça daha iyi öğrenir ve daha geç unutturuz; en iyi kendi kendimize yaparak öğreniriz; öğrendiklerimizin çoğunu gözlerimizle öğreniriz; en iyi öğretim somuttan soyuta ve basitten karmaşığa gidendir.^[2] Aynı yerde yüzdeler de, zaman sabit tutularak yapılan ve **Texas Üniversitesi'nde yürütülen bir araştırmanın** sonucu olarak aktarılır.^[2]

Ortaakarsu ve Sülün, ortaokul fen bilimleri dersinde web 2.0 araçlarıyla desteklenen öğretimin etkisini sınıadıkları çalışmada, deney grubunun hatırlama düzeyinin yüksek çıkmasını açıklarken aynı yüzdelerle başvurur. Bu kez kaynak Demirel'in 2004 tarihli kitabıdır ve araştırmanın "A.B.D. Texas Üniversitesinde Philips tarafından" yapıldığı belirtilir.^[12] Bu sürümde yüzde 70 basamağı yoktur; onun yerine görüp işittiklerimizin ve söylediklerimizin yüzde 80'ini, görüp işitip dokunup söylediklerimizin yüzde 90'ını hatırladığımız yazılır.^[12] Aynı "araştırmanın" iki Türkçe aktarımı bile birbirini tutmaz.

Tayyar'ın iktisat öğretiminde Phillips makinesini incelediği çalışması daha ilginç bir durum sergiler. Tayyar, koni ile öğrenme piramidinin farklı kavramlar olduğunu ve koninin oran vermediğini açıkça yazar. Buna karşın piramidin oranlarını kullanır: sözel ve grafiksel anlatım yüzde 20, yaparak öğrenme yüzde 75, başkalarına öğretme yüzde 90 kalıcılık sağlıyormuş. Makinenin iktisat öğretimine katkısını bu oranlarla değerlendirir.^[3]

Türkçe kaynaklardaki "Texas Üniversitesi, Philips" atfı, uluslararası tartışmayla dikkat çekici bir biçimde örtüşür. Molenda'nın işaret ettiği olası kaynak da Texas Üniversitesi'nde eğitim materyali hazırlamış bir Phillips'tir.^{[7][12]} Bu örtüşme, yüzdelerin Dale'den değil başka bir yerden geldiğini Türkçe kaynakların da dolaylı olarak kabul ettiğini gösteriyor. Ama iz aynı yerde kopuyor: ne Molenda ne de Türkçe kaynaklar böyle bir araştırmanın raporunu gösterebiliyor. Stice, üniversitede bu kişiyi hatırlayan kimseyi bulamadığını yazar.^[7]

Koninin kendisini sınavan çalışmalar ise çok azdır. Yılmaz ve Tuncer, alanyazında koniyle ilgili kanıta dayalı bir çalışmaya rastlamadıklarını yazar. Türkiye'deki araştırmalar koninin tek tek basamaklarıyla uyumlu uygulamaları sınamıştır. Bunlar arasında karikatür, görsel materyal, gezi-gözlem ve drama kullanımı sayılabilir.^[4]

Araştırmalar ne söylüyor?

Koniye göre yapılandırılmış ğretimi bir bütün olarak sınavan bir meta-analiz yoktur. Türkiye'deki en doğrudan deneme Yılmaz ve Tuncer'e aittir. Araştırmacılar Fırat niversitesi'nde Eğitimde lme ve Değerlendirme dersini 14 hafta boyunca koniye göre yapılandırdı. n test-son test kontrol gruplu desende 54 Sosyal Bilgiler ve 66 ilköğretim Matematik ğretmen adayı, kura ile deney ve kontrol gruplarına atandı.^[4] Sonuçlar lme aracına göre değişti:

- **Başarı testinde fark yoktu.** 40 maddelik testte (KR-20 = 0,768) iki programda da son test puanları gruplar arasında anlamlı farklılaşmadı.^[4]
- **Performans puanlarında fark vardı.** Rubrikle puanlanan performans görevlerinde her iki programda deney grubu lehine anlamlı fark bulundu. Sosyal Bilgiler grubunda ortalamalar 7,59'a 6,62'ydi.^[4]
- **Final sınavında sonuç karışıktı.** Deney grubu lehine anlamlı fark yalnız Sosyal Bilgiler grubunda ıktı.^[4]

Yazarlar bu tabloyu kâğıt kalem sınavlarının performansı lmekteki yetersizliğiyle açıklar. Aynı yazarlar bir uyarı da yapar: hiçbir ampirik çalışmaya konu olmamış bir kuramın bu kadar yaygın kabul görmesi bilimsel açıdan sorgulanmaya açıktır. Deneyin beklenen farkı her ölçüde yaratmaması, koninin kuramsal dayanaklarının yeniden gözden geçirilmesini gerektirir.^[4]

Yüzdelere gelince, Holbert ve Karady ifadeyi gerçek bir deneyle karşılaştıran tek çalışma olarak Lee ve Bowers'ın 1997 tarihli deneyini gösterir. 112 niversite ğrencisi, ışığın ve kınırımın temel fiziğine dair materyali, kontrol koşulu dahil sekiz koşuldan biriyle çalıştı; koşullar ses, metin, grafik ve bunların birleşimlerinden oluşuyordu. Holbert ve Karady'ye göre sonuçlarda görmek okumaktan, okumak da duymaktan daha önemliydi.^[6] Yani yüzde listesindeki "okuma en altta" sıralaması bu deneyde tutmadı.

Lalley ve Miller'ın alanyazın incelemesi de benzer bir sonuca vardı. Piramidin her basamağındaki yöntem hatırlama sağlıyordu, ama **hiçbiri tutarlı biçimde ötekilerden üstün değildi** ve her biri belirli bağlamlarda etkiliydi. Yazarlara göre asıl önemli olan, yöntemi seçen öğretmenin bilgili bir karar verici olmasıdır.^[5]

Bu, "yaparak öğrenme" fikrinin boş olduğu anlamına gelmez. Freeman ve arkadaşlarının 225 çalışmalık meta-analizinde, niversite fen, teknoloji, mühendislik ve matematik derslerinde etkin öğrenmeyle işlenen sınıflarda sınav puanları **0,47 standart sapma** daha yüksekti. Geleneksel anlatımla işlenen derslerde öğrencilerin dersten kalma olasılığı 1,5 kat fazlaydı. Etki bütün disiplinlerde görüldü ve en büyük etki 50 ve daha az öğrencili sınıflardaydı.^[13] Ama bu bir ortalama farktır, bir hatırlama yüzdesi değil. Etkin ğrenmeyi destekleyen kanıt, piramidin sayılarını desteklemez. Etkin ğrenmenin bir uygulaması için [ters yüz sınıf nedir?](#) yazısına bakabilirsiniz.

Dale'in asıl savına en yakın araştırma hattı ise **somuttan soyuta kademeli geçiş** (concreteness fading) zerine yapılan çalışmalardır. Fyfe ve arkadaşları, matematik ve fen ğretiminde somut ile soyut malzemeyi karşı karşıya koymak yerine, somutla başlayıp **açıkça ve kademeli olarak** soyuta geçmeyi önerir. Bu yaklaşım öğrencinin belirsiz sembolleri iyi bildiği somut nesnelerle yorumlamasına yardım eder. Soyut düşünceyi bedensel ve algısal yaşantılarla temellendirir ve semboller anlamını yitirdiğinde

başvurulacak imgeler bırakır. Son olarak öğrencinin gereksiz somut ayrıntıları ayıklayıp genellenebilir özelliği görmesini sağlar.^[14] McNeil ve Fyfe'nin deneyinde üniversite öğrencileri bir matematik kavramını yalnız soyut sembollerle, yalnız anlamlı resimlerle ya da resimden sembole kademeli geçişle öğrendi. Hemen, bir hafta ve üç hafta sonra yapılan transfer testlerinde en iyi sonucu **kademeli geçiş** koşulu verdi.^[15] Bu bulgular "koninin altı her zaman daha iyidir" okumasını değil, Seels'in vurguladığı "somutla soyutu ilişkilendir" okumasını destekler.^[1]

Aracın nasıl kullanıldığı da önemlidir. Öztaş'ın deneyinde filmle öğretimin farklı biçimleri karşılaştırıldı. En etkili olanı, filmi durdurup üzerine konuşarak ve tartışarak yapılan gösterimdi.^[2] Aynı basamaktaki bir araç, kullanış biçimine göre farklı sonuç verebilir; bu, Tosti ve Ball'un 1969'daki itirazıyla da örtüşür.^[1] Materyal tasarlarırken dikkat edilecekler için [çoklu ortam öğrenme ilkeleri](#) yazısı işe yarar.

Eleştiriler ve sınırlılıklar

Sayıların arkasında araştırma yok. Subramony ve arkadaşlarına göre yüzde tablosundaki veriler hiçbir biçimde gerçek araştırma bulgusu olarak yorumlanamaz ve onlarca farklı biçimde aktarıldıkları için son derece güvenilmezdir.^[8] Masters'ın tıp eğitimi alanyazını kapsayan incelemesinde 43 makale ve bildiri bulundu. Atıfların bir kısmı döngüsel ya da gösterilen kaynağın içeriğiyle uyuşmuyordu, hatırlama yüzdeleri üzerinde de uzlaşma yoktu. Masters bu yüzden piramide hiç atıf yapılmamasını önerdi.^[16]

Betimleyici bir şema reçete gibi kullanıldı. Subramony ve arkadaşlarına göre koni, özgün biçimiyle bile, betimleyici bir şema için uygun olmayan biçimde yanlış yorumlanmış ve buyurucu bir rehber gibi kullanılmıştır.^[8] Seels de Dale'in "ne kadar gerçekçi, o kadar iyi" dediğinin yanlış olduğunu, gerçekte bunun tersini söylediğini vurgular.^[1] Türkçe kaynaklarda sıralanan "duyu organı sayısı arttıkça öğrenme artar" ilkesi, koninin bu buyurucu okunuşuna örnektir.^[2]

Kuramsal dayanakları çelişkili. Seels'in aktardığına göre DeVane ve Butler, Dale'in konisini hem yaşantısal hem de hiyerarşik olan bir karışım olarak görür. Koni, çocuk merkezli ve insancıl yaşantı anlayışını görev çözümlemesinin sıralı ve hiyerarşik yapısıyla harmanlar. Bu yüzden çekici ve popüler bir model olsa da birbiriyle çatışan kuramsal varsayımlara dayanır.^[1]

Araç sınıflaması eskidi. Seels'e göre doğrudan yaşantıdan dolayı ve tamamen sembolik yaşantıya uzanan süreklilik hâlâ geçerlidir, ama koninin araçları betimleyici eskimiştir. Bugün bir film, soyut ve sembolik olduğu kadar somut ve gerçek bir yaşantı da sunabilir.^[1]

Bellek anlayışı eskidi. Letrud ve Hernes'e göre öğrenme piramitleri sürekli değiştirilip güncellendiği hâlde bilişsel psikolojinin gelişmelerine ayak uyduramadı. İma ettikleri bellek anlayışı, insan belleğinin standart resminden belirgin biçimde sapar.^[10] Belleğin nasıl işlediğine dair güncel modeller için [bilgiyi işleme kuramı](#) yazısına bakabilirsiniz.

Çürütmeler efsaneyi durdurmadı. Letrud ve Hernes, akademik dergilerde ve alan ansiklopedilerinde yaptıkları taramada bu efsanelerin yaygın biçimde yayımlandığını ve ciddi bir otorite kazandığını gösterdi. Onlara göre bu yayımlar mesleki ve siyasi eğitim tartışmalarına zarar verebilir.^[17] Masters 2013'teki incelemesinden beş yıl sonra aynı taramayı yineledi. 992 belgeden 41'i ölçütlere uydu ve piramide yapılan atıfların hızla arttığı görüldü. Çürütmeler bile piramidi desteklemek için kaynak gösteriliyordu. Masters bunun bir nedenini çürütmelerin fazla kibar akademik dille yazılmasında gördü; sonraki araştırmacılar piramidi yalnızca "tartışmalı" sanıyordu. Bu yüzden özetinde piramidin de istatistiklerinin de "çöp" olduğunu ve Dale'den gelmediğini açıkça yazdı.^[11]

Derste ve araştırmada yaşantı konisi

Sınıf örneği. Bir bilişim teknolojileri öğretmeni ikili sayı sistemini anlatacak olsun. Koni, derse hangi yaşantılarla başlanabileceğini düşünmek için bir harita sunar. Öğrenciler önce açık ya da kapalı duran kartlarla sayıları kendi elleriyle oluşturabilir. Sonra aynı sayılar bir çizimde gösterilir, en sonunda da yalnızca 0 ve 1'lerle yazılır. Önemli olan, her adımda somut gösterimle sembol arasındaki bağın **açıkça** kurulması ve somut desteğin kademeli olarak geri çekilmesidir.^{[14][15]} Hangi yaşantının seçileceği, yöntemin kendisinden çok hedefe ve öğrencinin ön bilgisine bağlıdır; bu kararı veren, bilgili bir karar verici olarak öğretmendir.^[5] Bu kararın dersin tamamına yerleştirilmesi için [ADDIE modeli](#) yazısına bakabilirsiniz.

Araştırma örneği. Koniye dayalı bir öğretimi sınamak isteyen araştırmacı için Yılmaz ve Tuncer'in deseni iyi bir başlangıçtır: rastgele atama, ön test ve birden fazla ölçme aracı. Farklı araçların farklı sonuç vermesi, yalnız çoktan seçmeli bir başarı testine dayanmanın yanıltıcı olabileceğini gösterir.^[4] McNeil ve Fyfe'nin yaptığı gibi bir hafta ve üç hafta sonra tekrarlanan gecikmeli testler, kalıcılık iddiasını gerçekten sınamanın yoludur.^[15]

Kaynak gösterirken. Hatırlama yüzdelerini, öğrenme piramidini ya da yüzdelerle süslenmiş koni şekillerini kaynak diye kullanmayın.^{[16][11]} Koniden söz ediyorsanız Dale'in kitabına ve bu kitabı doğrudan inceleyen kaynaklara başvurun; konide hiçbir sayı bulunmadığını unutmayın.^[7]

Araştırmacılar için açık sorular

- 1. Koniye göre yapılandırılmış öğretim bir bütün olarak işe yarıyor mu?** Bu soruyu doğrudan sınavan bilinen tek deneysel çalışmanın sonuçları ölçme aracına göre değişti.^[4] Farklı yaş gruplarında ve alanlarda tekrarlanan çalışmalara ihtiyaç var.
- 2. Araç seçimi öğretim tasarımı kuramına nasıl bağlanır?** Seels'e göre bugün yaşantı konisinin geleneğini sürdüren, geniş kabul görmüş bir kuram yoktur ve bu, araç kuramı ile öğretim stratejisi kuramı arasında bir boşluk bırakır.^[1]
- 3. Somuttan soyuta geçiş hangi alanlarda ve hangi yaşlarda işe yarar?** Kademeli geçiş üzerine sistematik inceleme matematik ve fen öğretimine odaklanır.^[14] Bilişim, dil ve sosyal bilimlerde nasıl işlediği daha az bilinir.
- 4. Yüzdelerin gerçek kaynağı ne?** Treichler'in yazısı, Socony-Vacuum el notu ve Phillips izi bilinmektedir, ama bir araştırma raporu bulunamamıştır.^{[7][8]}
- 5. Efsaneler neden sürüyor, nasıl düzeltilir?** Çürütmeler yayımlandıktan sonra bile piramide yapılan atıflar arttı.^{[11][17]} Düzeltici bilginin öğretmen adaylarına nasıl ulaştırılacağı ayrı bir araştırma sorusudur.

Terim tablosu

Türkçe terim	İngilizce	Alanyazındaki diğer kullanımlar
Yaşantı konisi	Cone of Experience	Dale'nin yaşantı konisi, Dale Konisi
Öğrenme piramidi	Learning Pyramid, Pyramid of Learning	Cone of learning
Doğrudan amaçlı yaşantılar	Direct, purposeful experiences	Doğrudan doğruya edinilen maksatlı yaşantılar
Model ve numunelerle yaşantılar	Contrived experiences	Benzetim yaşantıları
Dramatize yaşantılar	Dramatic participation	Dramatizasyonla edinilen yaşantılar
Görsel semboller	Visual symbols	Görsel sembollerle edinilen yaşantılar
Sözel semboller	Verbal symbols	Sözel sembollerle edinilen yaşantılar
Somuttan soyuta kademeli geçiş	Concreteness fading	Somuttan soyuta geçiş
Hatırlama tablosu	Retention chart	"Okuduğumuzun yüzde 10'u" listesi

İngilizce adlar Holbert ve Karady'nin yeniden çizdiği koni örneğinden, Türkçe adlar Öztaş'ın aktardığı şekilden ve Tayyar'ın kümelemesinden alınmıştır.^{[6][2][3]} "Dale Konisi" kullanımı Yılmaz ve Tuncer'dedir.^[4] Öğrenme piramidi ve hatırlama tablosu adları için Masters ile Subramony ve arkadaşlarının kullanımı esas alınmıştır.^{[16][8]}

Sonuç

Edgar Dale'in yaşantı konisi, öğrenme yaşantılarını somuttan soyuta sıralayan ve öğretmene araç seçiminde yol gösteren bir şemadır.^{[1][2]} Dale'in asıl savı, soyut öğrenmenin somut yaşantıyla ilişkilendirildiğinde anlam kazandığıydı. Somuttan soyuta kademeli geçişi destekleyen çağdaş araştırmalar da bu fikre yakındır.^{[1][14][15]} Koninin yanına eklenen "okuduğumuzun yüzde 10'u" listesi ise Dale'e ait değildir. Bu listenin arkasında bir araştırma bulunmaz ve liste her aktarımda biraz daha değişmiştir.^{[7][6][8]} Türkçe kaynaklarda "Texas Üniversitesi'nde yapılan bir araştırma" diye aktarılan yüzdeler de aynı belgesiz kaynağa çıkar.^{[2][12]} Koni, hangi basamağın "daha iyi" olduğunu söyleyen bir reçete olarak değil, bir kavrama giden farklı yolları gösteren bir harita olarak okunduğunda işe yarar.^{[5][8]}

Özet

- Yaşantı konisi, Edgar Dale'in 1946'da yayımlanan *Audio-Visual Methods in Teaching* kitabında bulunduğu, öğrenme yaşantılarını **somuttan soyuta** sıralayan bir modeldir. Tabanda doğrudan ve amaçlı yaşantılar, tepede sözel semboller bulunur; son biçiminde **11 basamak** vardır.
- Dale "ne kadar gerçekçi, o kadar iyi" demedi. Öğrencisi Barbara Seels'e göre asıl savı, soyut öğrenme somut yaşantıyla **ilişkilendirildiğinde** öğrenmenin anlamlı hâle geldiğiydi.
- "Okuduğumuzun yüzde 10'unu, yaptığımızın yüzde 90'ını hatırlarız" yüzdeleri **Dale'e ait değildir**. Bilinen ilk yayımlanmış hâli 1967 tarihli bir ticari dergi yazısıdır ve arkasında bir araştırma yoktur.

- Türkçe kaynaklarda bu yüzdeler "Texas Üniversitesi'nde yapılan bir araştırma" diye aktarılır. Uluslararası tartışmada da olası kaynak olarak Texas'ta eğitim materyali hazırlamış bir subay gösterilir, ama böyle bir araştırmanın raporu hiçbir yerde bulunamadı.
- Koniye göre yapılandırılan bir dersi sınavan Türkiye'deki deneysel çalışmada başarı testinde fark çıkmadı, performans puanlarında deney grubu lehine fark çıktı. Somuttan soyuta **kademeli geçişi** destekleyen araştırmalar ise Dale'in asıl fikrine yakındır.

Sık sorulan sorular

Dale'in yaşantı konisi nedir?

Yaşantı konisi, Amerikalı eğitimci Edgar Dale'in 1946'da Audio-Visual Methods in Teaching kitabında sunduğu, öğretimde kullanılan araç ve yaşantıları somuttan soyuta doğru sıralayan bir modeldir. Koninin tabanında doğrudan ve amaçlı yaşantılar, tepesinde sözel semboller bulunur. Dale modeli, öğretmenlerin öğrenme yaşantılarını seçerken somut yaşantıyla soyut kavramı ilişkilendirmesine yardım etmesi için geliştirdi.

Yaşantı konisinin basamakları nelerdir?

Türkçe ders kitaplarındaki biçimiyle, tabandan tepeye 11 basamak vardır: doğrudan doğruya edinilen amaçlı yaşantılar; model ve numunelerle edinilen yaşantılar; dramatizasyonla edinilen yaşantılar; gösteriler; geziler; sergiler; televizyon; hareketli resimler; radyo, şerit ve resimler; görsel semboller; sözel semboller.

Okuduğumuzun yüzde 10'unu hatırlarız bilgisi doğru mu?

Hayır. Okuduğumuzun yüzde 10'unu, duyduğumuzun yüzde 20'sini, yaptığımızın yüzde 90'ını hatırladığımızı söyleyen yüzdelerin arkasında yayımlanmış bir araştırma yoktur. Bilinen ilk yayımlanmış hâli 1967 tarihli bir ticari dergi yazısıdır. Yüzdeler Edgar Dale'e de ait değildir; Dale'in konisinde hiçbir sayı yer almaz. Farklı kaynaklarda aynı liste farklı yüzdelerle aktarılır.

Yaşantı konisi ile öğrenme piramidi aynı şey mi?

Hayır. Yaşantı konisi, öğretimde kullanılan yaşantı ve materyalleri somutluk düzeyine göre sınıflandırır ve akılda kalıcılık için oran vermez. Öğrenme piramidi ise ders anlatımından başkalarına öğretmeye uzanan yöntemlere hatırlama yüzdeleri atfeden bir şemadır. Piramidin yüzdelerini doğrulayan bir araştırma bulunamamıştır ve alanyazında şemadan hiç söz edilmemesi önerilmiştir.

Yaşantı konisinin ilkeleri nelerdir?

Türkçe kaynaklarda koninin ilkeleri şöyle sıralanır: öğrenmeye katılan duyu organı sayısı arttıkça daha iyi öğrenir ve daha geç unuturuz; en iyi kendi kendimize yaparak öğreniriz; öğrendiklerimizin çoğunu gözlerimizle öğreniriz; en iyi öğretim somuttan soyuta ve basitten karmaşığa gidendir. Bu ilkeler koninin Türkiye'deki okunuşunu yansıtır. Dale'in öğrencisi Seels'e göre Dale'in savı daha fazla gerçekçiliğin daha iyi olduğu değil, somut yaşantıyla soyut kavramın ilişkilendirilmesiydi.

Yaşantı konisi derste nasıl kullanılır?

Koni, bir kavramı öğretirken hangi yaşantılardan yararlanılabileceğini düşünmek için bir harita olarak kullanılabilir. Araştırmalar, somut bir yaşantıyla başlayıp açıkça ve kademeli olarak soyut gösterime geçmenin yararlı olabileceğini gösteriyor. Buna karşılık koninin alt basamaklarının her koşulda daha iyi olduğunu ya da her yönteme bir hatırlama yüzdesi düştüğünü gösteren bir kanıt yoktur.

Kaynaklar

- 1 Seels, B. (1997). *The relationship of media and ISD theory: The unrealized promise of Dale's Cone of Experience*. Proceedings of Selected Research and Development Presentations at the 1997 National Convention of the Association for Educational Communications and Technology, 357–361. ERIC ED409869.
- 2 Öztaş, S. (2008). *Tarih öğretimi ve filmler*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16(2), 543–556.
- 3 Tayyar, A. E. (2020). *Phillips makinesi: Makro iktisat öğretimine katkıları üzerine bir araştırma*. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 12(22), 75–85.
- 4 Yılmaz, Ö. ve Tuncer, M. (2020). *Dale'in yaşantı konisine göre yapılandırılmış ölçme ve değerlendirme dersinin öğretmen adaylarının akademik başarısına etkisi*. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 11(21), 39–62.
- 5 Lalley, J. P. ve Miller, R. H. (2007). *The learning pyramid: Does it point teachers in the right direction?*. Education, 128(1), 64–79.
- 6 Holbert, K. E. ve Karady, G. G. (2008). *Removing an unsupported statement in engineering education literature*. Proceedings of the 2008 American Society for Engineering Education Pacific Southwest Annual Conference.
- 7 Stice, J. (2009). *A refutation of the percentages often associated with Edgar Dale's "Cone of Learning"*. 2009 ASEE Annual Conference & Exposition, Austin, Texas, 14.96.1–14.96.5.
- 8 Subramony, D. P., Molenda, M., Betrus, A. K. ve Thalheimer, W. (2014). *The mythical retention chart and the corruption of Dale's Cone of Experience*. Educational Technology, 54(6), 6–16.
- 9 Letrud, K. (2012). *A rebuttal of NTL Institute's learning pyramid*. Education, 133(1), 117–124.
- 10 Letrud, K. ve Hernes, S. (2018). *Excavating the origins of the learning pyramid myths*. Cogent Education, 5(1), 1518638.
- 11 Masters, K. (2020). *Edgar Dale's Pyramid of Learning in medical education: Further expansion of the myth*. Medical Education, 54(1), 22–32.
- 12 Ortaakarsu, F. ve Sülün, Y. (2025). *Fen öğretiminde web 2.0 araçlarının akademik başarı, motivasyon ve hatırlama düzeyine etkisi*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 63, 81–117.
- 13 Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H. ve Wenderoth, M. P. (2014). *Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics*. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410–8415.
- 14 Fyfe, E. R., McNeil, N. M., Son, J. Y. ve Goldstone, R. L. (2014). *Concreteness fading in mathematics and science instruction: A systematic review*. Educational Psychology Review, 26(1), 9–25.
- 15 McNeil, N. M. ve Fyfe, E. R. (2012). *"Concreteness fading" promotes transfer of mathematical knowledge*. Learning and Instruction, 22(6), 440–448.
- 16 Masters, K. (2013). *Edgar Dale's Pyramid of Learning in medical education: A literature review*. Medical Teacher, 35(11), e1584–e1593.
- 17 Letrud, K. ve Hernes, S. (2016). *The diffusion of the learning pyramid myths in academia: An exploratory study*. Journal of Curriculum Studies, 48(3), 291–302.

Atıf

BÖTE Editör Ekibi. (2026, 28 Eylül). Dale'in yaşantı konisi nedir? Basamakları ve yüzde efsanesi. *BÖTE Blog*. <https://bote.web.tr/blog/dale-yasanti-konisi>

Bu belge hakkında. Bu PDF, bote.web.tr'deki [Dale'in Yaşantı Koni Nedir? Basamakları ve Yüzde Efsanesi](#) yazısının BT-063 kodlu belgesinin 1.0 sürümüdür.

Sürüm geçmişi ve değişiklikler: bote.web.tr/d/bt-063. Güncel sürümü ve bütün yazıların PDF'lerini bote.web.tr/pdf adresinde bulabilirsiniz. Elinizdeki dosyanın bizim yayımladığımız sürümle birebir aynı olup olmadığını bote.web.tr/d adresinde denetleyebilirsiniz; dosya cihazınızdan dışarı gönderilmez.

© 2026 bote.web.tr · Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

PDF merkezi

BÖTE bölümü, eğitim fakültesi ve öğretmenlik üzerine ücretsiz, kaynaklı yazılar. Bu belgenin güncel hâli ve çok daha fazlası sitede.

Blog yazıları

Eğitim teknolojileri, kuramlar ve öğretmenlik

bote.web.tr/blog

PDF merkezi

Güncel PDF'ler, sürüm geçmişi ve doğrulama

bote.web.tr/pdf

BÖTE hakkında

Bölümün tarihi, amacı ve fakültedeki yeri

bote.web.tr/about

Müfredat

Dört yıllık ders programı ve dersler

bote.web.tr/curriculum

Mezunlar ve meslek

Mezunların çalıştığı alanlar ve unvanlar

bote.web.tr/graduation

Belge doğrulama

PDF'inizin güncel ve özgün olduğunu denetleyin

bote.web.tr/d

Üniversite topluluklarını, etkinlikleri ve şirketleri tek uygulamada buluşturan ücretsiz kampüs platformu.

- **Dijital portföy**
Katıldığınız etkinlikleri ve sertifikalarını uniconnectly.com/@kullaniciadi adresinde herkese açık sergile
- **Sertifikalar**
Platformda verilen sertifikalar doğrulanmış işaretli, edu.tr e-postan onaylı
- **Topluluklar ve etkinlikler**
Üniversitelerdeki toplulukları ve takvimi tek ekranda gör, başvurulmuş etkinliklere katıl
- **Doğrulanabilir katılım**
QR ile giriş yaptığınız etkinlikler portföyünde doğrulanmış listelenir
- **Anlık fırsatlar**
Staj, iş ve burs duyuruları akışına düşer
- **Üye kartı indirimleri**
Takip ettiğiniz toplulukların anlaşmalı işletme indirimlerinden yararlan

Ücretsiz keşfet

QR kodu okutun ya da uniconnectly.com adresine girin.

Diğer yapımlarımız

UniConnectly gibi bunlar da bizim yapımlarımız. Bu belgeyi ücretsiz sunuyoruz; yapımlarımızı keşfetmeniz ve çevrenizle paylaşmanız, bu çalışmalarını sürdürmemiz için en büyük destektir.

ahmetcelen.com.tr

Üniversite ve kamu sınavlarına ücretsiz matematik: konu anlatımları ve PDF'leri, çıkmış sorular ve sınav geri sayımları.

ahmetcelen.com.tr

Hayvanseverlerin sosyal medyası ve veteriner akıllı klinik yönetim uygulaması.

veterito.com